

Ірина Смаровоз

аспірантка кафедри української та зарубіжної літератур і порівняльного літературознавства,
Бердянський державний педагогічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8686-6195>
irina1015@ukr.net

ЗАСОБИ ТА ПРИЙОМИ ХУДОЖНЬОГО ОСМИСЛЕННЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ У ТЕКСТАХ І. РОЗДОБУДЬКО ТА М. ГРЕТКОВСЬКОЇ

Анотація: У статті відзначено, що в результаті історичних, культурних і суспільних змін, що викликали інтерес до життя і творчості жінки, увагу літературознавців привернула художня повсякденність в українській та польській сучасній жіночій прозі. Повсякденність у жіночій прозі стала дзеркалом світогляду, філософії, почуттів та емоцій жінки. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю в літературознавстві чіткої системи засобів та прийомів, що належать до поетики художньої повсякденності.

Метою роботи стала спроба систематизації засобів та прийомів художнього осмислення повсякденності у текстах І. Роздобудько і М. Гретковської.

У ході дослідження встановлено, що характер художньої повсякденності в обраних для аналізу текстах зумовлений типовою для жіночої прози увагою до внутрішнього світу персонажа. Зауважено, що жіночі образи, змодельовані у проаналізованих текстах, повністю суперечать патріархальним уявленням про роль жінки в суспільстві та родині. Такі складові повсякденності персонажів, як: побут, тіло, вчинки жінки – стають ключем до розкриття її внутрішнього світу. Помічено, що зовнішні прояви повсякденності (простір, час, одяг, тіло, реакції персонажів та інше) стають віддзеркаленням внутрішнього світу персонажів.

Виокремлено наступні прийоми моделювання повсякденності у прозі І. Роздобудько та М. Гретковської: конструювання власних відліків часу персонажами; «розтягу-

вання» чи «зупинки» часу; лаконізм у моделюванні простору; акцент на деталях; зосередження уваги на сенсорних відчуттях; тісне переплетення реального з ірреальним; концентрація на тілесності, чуттєвості; тягіння до натуралістичності зображення; посилена увага до особистого, приватного життя персонажа; автобіографічність; відтворення глобальних проблем країни чи епохи через моделювання повсякденності однієї людини; фрагментарне моделювання образів і ситуацій; вплив смерті домашнього улюбленця на емоційний стан персонажа; моделювання провокативних ситуацій і образів з метою заохочення читача до роздумів, пошуку істини. Відзначено, що мисткині по-різному реалізують перелічені прийоми в межах своїх авторських стилів та ідей романів.

Помічено, що авторки послуговуються широким спектром художніх засобів: метафори, порівняння, епітети, парадокси, іронії, контрастні образи, символи, архетипи тощо. Письменниці, кожна по-своєму, конструюють моделі повсякденності персонажів, послуговуючись широким спектром художніх засобів і прийомів.

Результати дослідження можуть стати підґрунтям для узагальненого теоретичного опису поетики повсякденності.

Ключові слова: поетика повсякденності, жіноча проза, простір, час, тілесність, драматизм, внутрішній світ

Iryna Smarovoz

Postgraduate Student at the Department of Ukrainian and Foreign Literatures and Comparative Literature Studies, Berdyansk State Pedagogical University
<https://orcid.org/0000-0001-8686-6195>
irina1015@ukr.net

MEANS AND METHODS OF LITERARY UNDERSTANDING OF EVERYDAY LIFE IN THE WORKS OF I. ROZDOBUDKO AND M. GRETKOVSKA

Summary: The present article shows that as a result of historical, cultural and social changes that have aroused interest in the life and work of women, the attention of literary critics was drawn to the literary everyday life in Ukrainian and Polish modern women's prose. Everyday life in women's prose has become a mirror of woman's worldview, philosophy, feelings and emotions. The significance of the study is based on the lack of the clear system of means and techniques that belong to the poetics of everyday art in literature studies.

The purpose of this study is to make an attempt to systematize the means and methods of literary understanding of everyday life in the texts of I. Rozdobudko and M. Gretkovska.

In the process of the research it is established that the nature of literary everyday life in the texts selected for analysis is determined by attention to the inner world of the character that is typical for women's prose. It is noted that women's images described in the analyzed texts completely contradict patriarchal ideas about the role of women in society and family. Such components of the everyday life of the characters as woman's life, body and actions become the key to revealing her inner world. It is noticed that the external demonstrations of everyday life (space, time, clothing, body, reactions of the characters, etc.) become a reflection of the inner world of the characters.

The following methods of modeling of everyday life in the prose of I. Rozdobudko and M. Gretkovskaya are singled

out: construction of own representation of time by characters; «stretching» or «stopping» of time; laconicism in space modeling; emphasis on details; focusing on sensory sensations; close intertwining of the real with the unreal; concentration on corporeality, sensuality; attraction to the naturalism of the image; increased attention to the personal, private life of the character; autobiography; reproduction of global problems of the country or epoch through modeling of destiny of one person; fragmentary modeling of images and situations; the impact of the death of a pet on the emotional state of the character; modeling of provocative situations and images in order to encourage the reader to think, search for the truth. It is noted that writers implement these techniques within their authorial styles and ideas of novels in different ways.

It is established that the authors use a wide range of artistic means: metaphors, comparisons, epithets, paradoxes, ironies, contrasting images, symbols, archetypes etc. Using a wide range of artistic means and techniques, writers construct models of everyday life of their characters in their own way.

The results of the research can become the basis for a generalized theoretical description of the poetics of everyday life.

Key words: poetics of everyday life, women's prose, space, time, corporeality, drama, inner world

1. Вступ

Сучасна жіноча проза як в Україні, так і в Польщі стала одним із наслідків бажання жінок (у нашому випадку письменниць) зайняти гідне місце в патріархальному світі, і очевидно, що повсякденність жінки привернула до себе увагу авторок, а побут жінки, її роль у суспільстві, культурі, політиці лягли в основу жіночих текстів. Враховуючи те, що стильовою домінантою жіночої прози

є висока емоційність та посилена увага до внутрішнього світу персонажа, можемо припустити, що художня репрезентація повсякденності у таких текстах є особливою, адже в основі її моделювання лежать емоції, почуття, характери. Окрім того така повсякденність є наслідком вчинків, моральних виборів, а не банальним зображенням буденних речей, що оточують персонажа щодня. Звідси випливає, що повсякденність, у сучасній жіночій прозі, віддзеркалює світогляд жін-

ки, її емоції, переживання, душевні стани, філософію, стає зовнішнім проявом внутрішнього світу персонажа. Тож вважаємо актуальним для літературознавства, аналіз засобів і прийомів, художнього осмислення повсякденності в сучасних жіночих текстах, адже він дасть можливість розкрити секрети поетики повсякденності в сучасній жіночій прозі.

Творчість як І. Роздобудько так і М. Гретковської не позбавлена уваги критиків та літературознавців, проте жоден з них не аналізував художнє осмислення повсякденності у творчості письменниць. Хоча події, у більшості обраних нами для дослідження текстах І. Роздобудько та М. Гретковської, відбуваються в сучасних авторкам реаліях, проте у «Фаріде» І. Роздобудько та «Фаворитах» М. Гретковської сюжети розгортаються на фоні відтворених письменницями історичних епох. Тому нас зацікавили думки літературознавців, пов'язані з осмисленням історії письменницями. Погоджуємося із позицією О. Башкирової: «Сучасна художня практика дає підстави твердити, що саме жіночий спосіб перепрочитання історії (увага до побутової сфери та деталей; орієнтація на приватність) видається найбільш репрезентативним у контексті постколоніальних літератур з огляду на особливості їх історіософських інтенцій» (Bashkyrova, 2018, p.16).

І. Роздобудько, анонсуєчи «Фаріде», заявила, що не претендує на «лаври історика». Тож можемо припустити, що за мету собі авторка ставила, окрім збереження пам'яті про трагічні наслідки Другої світової війни, ще й бажання наголосити на причинах трагедій такого типу, щоб у майбутньому їх уникнути. Це приводить нас до думки, що «Фаріде» є універсальним твором, у якому криються відповіді на питання, що ставить нам сучасність.

Щодо «Фаворитів» М. Гретковської, то нам імпонує думка Б. Дарської, яка вважає, що цей твір є «адаптацією історичного роману до сучасної мови й ефективним використанням минулого як потенційної метафори теперішнього» (Darska, 2021). Про відсутність зв'язків з історичною епохою й універсальність піднятих у романі проблем свідчить і фраза на форзаці, яка наголошує на всеосяжності роману: «Усе крутиться навколо сексу. За винятком сексу. Секс крутиться навколо вла-

ди» (Gretkowska, 2020). Тож можемо припустити, що детально моделюючи кулуари політичного життя під час правління Августа Понятовського і його наслідки для людей, письменниця створила проєкцію на сучасну повсякденність Польщі.

Метою статті є аналіз засобів і прийомів, художнього осмислення повсякденності в текстах І. Роздобудько та М. Гретковської.

2. Виклад основного матеріалу дослідження

Головними персонажами більшості обраних нами для дослідження текстів є жінки, за винятком «Гудзика» І. Роздобудько та «Фаворитів» М. Гретковської, де, хоча події відбуваються навколо чоловіка, ключову роль все ж відіграють жінки. Важливо додати ще й те, що моделі поведінки цих жінок суперечать правилам патріархального світу (Мануела і Анна-Мрія працюють інтелектуально, а не повністю віддаються своїм родинам. Крім того, Мануела, гармонійно поєднуючи вагітність із роботою, відрядженнями, відпочинком, руйнує стереотип, про те, що вагітна жінка повинна думати лише про майбутню дитину і готуватися до пололів. Ліка, хоч і відмовляється від навчання в інституті, щоб присвятити своє життя коханому, проте не надає жодного значення родинному побутові. Фаріде нехтує віковими традиціями, віддаючись коханню, а потім жертвує спокійним родинним життям заради пошуку справедливості. Поведінка коханок Понятовського повністю суперечить уявленням про подружню вірність, скромність, місце жінки в патріархальному суспільстві і політиці). Кожна з них керується власними емоціями, філософією, світосприйняттям, а не загальноприйнятими нормами моралі, стереотипами, тому, моделюючи повсякденність, авторки, в першу чергу, зосереджуються на емоційному, а не фізичному наповненні щоденного життя персонажів.

3. Час

Звичайно, драматизм, характерний для жіночої прози, не міг не позначитися на конструюванні повсякденності персонажів сучасними письмен-

ницями. У текстах І. Роздобудько драматизм тісно пов'язаний із категорією «час». До прикладу, Денис («Гудзик»), втративши Ліку, створює свій відлік часу, який постійно нагадує йому про події, що завдали болю: «Літо закінчувалося. Добігав кінця рік. Не знаю як для кого, а у мене рік завжди завершується разом із останнім днем серпня. Можливо тому, що все в моєму житті розпочалося восени» (Rozdobudko, 2015, р. 4).

Мануела («Полька»), як і Денис («Гудзик»), творить свій тимчасовий відлік часу, проте цей відлік, на відміну від Денисового, є результатом невенормованого побуту героїні, а не драматичних обставин: «Я зараз у двох чи трьох часах: тепер, по народженню Полі, й колись, після переїзду зі Швеції. У мене в житті є свій час із коротших термінів: здати статтю, діалоги, зателефонувати додому» (Gretkowska, 2005, р. 140). Продовжуючи свої міркування, Мануела стверджує: «Не метушитися, не роз'ятрювати майбутнє, бо ж не відомо, що там буде» (Gretkowska, 2005, р. 140). Тобто, героїня усвідомлює, що є речі, на які вона вплинути не може, і лише час покаже, що буде далі. Отже, час у текстах М. Гретковської набуває філософського значення.

У «Польці» М. Гретковська стверджує: «Не уявляю собі часу, відокремленого від простору. Час для мене – це безкінечна порожнеча для заповнення подіями та емоціями. Тяглість, яку не варто переривати розлукою» (Gretkowska, 2005, р. 268). Звідси випливає, що на думку Мануели час нерозривно пов'язаний із простором, який стає джерелом емоцій.

4. Простір

Повсякденний простір персонажів обраних романів як І. Роздобудько, так і М. Гретковської позбавлений зайвих елементів, він є функціональним. Описи пейзажів, інтер'єрів досить точні, лаконічні, з акцентами на важливих деталях. До прикладу, моделюючи ситуацію, яка склалася перед приходом німецьких загарбників у Крим, І. Роздобудько зазначає: «Хати знову стояли порожні – звідти евакуювалися партійні» (Rozdobudko, 2021, р. 93). Вдавшись до лаконічного зображення простору, авторка створює відчуття невпевнено-

сті в завтрашньому дні, змушує читача до роздумів, адже ставить багато запитань і не відповідає на них одразу: хто прийде у ці хати? як зміниться життя селян? і таке інше. Лаконічно зображує І. Роздобудько простір і в романі «Шості двері»: «Вода, море, ліс і гори...» (Rozdobudko, 2020, р. 155). Письменниця не вдається до детального відтворення пейзажу, а лише перераховує географічні об'єкти, які бачить героїня, адже важливим є не сам пейзаж, а емоційний стан жінки, про що свідчить наступна цитата: «Вона так довго шукала такий куток. І нарешті знайшла його...» (Rozdobudko, 2020, р. 155). А шукала Анна-Марія пристанок, який, у першу чергу, принесе їй душевний спокій, адже все життя боролася за своє місце під сонцем, але, досягнувши фінансової незалежності, так і не знайшла умиротворення, щастя.

У «Польці» М. Гретковської пейзаж віддзеркалює емоційний стан Мануели: «Вечірня безнадійність. Сіро за вікнами й у голові. Утома» (Gretkowska, 2005, р. 124). Паралелізм, використаний письменницею, увиразнює внутрішній стан героїні, а домінуючий сірий колір підсилює безнадійність, що панує за вікном і в думках героїні.

Письменниці активно використовують художні засоби, наприклад, І. Роздобудько моделює метафоричний образ тиші: «Така тиша буває лише перед штормом. Тривожна, але ідеальна у своїй нерухомості» (Rozdobudko, 2021, р. 95-96). Важливим у цьому образі є акцент на заворожуючій красі тиші, який створюється авторкою завдяки використанню епітета «ідеальна».

Іншу тишу знаходимо на сторінках «Польки». Стомлена від роботи, метушні, виснажена переїздом, Мануела із Петром виривається на кілька днів у відпустку. Уважаємо, що не випадково вони зупинилися саме на Мадейрі, адже там жінка знаходить гармонію: «Я далеко від усього оточена вологою пусткою. Острів не пов'язаний мостами з континентом, зі спогадами. Не мислю. Дихаю. Притуляю до себе Полю. Петро гасить свічки, і «Хтось» запалює зірки. Залишитися б тут: бездумно, без сенсу» (Gretkowska, 2005, р. 206). Ця тиша, на відміну від попередньої вишуканої, але холодної, створює атмосферу душевності й тепла.

Окрім згаданих вище епітетів, метафор, паралелізмів, авторки послуговуються парадоксами. Парадоксальні ситуації змодельовані письмен-

ницями підкреслюють драматизм та абсурдність буття персонажів. Наприклад, «зачистки» від неестетичних героїв робили армії в «охайних, «з голочки», формах» (Rozdobudko, 2021, р. 174). Тобто нова влада очищувала країну від тих, хто за неї боровся. Гіркоти ситуації додає реалістичність зображення простору, в якому опинилися герої під час таких зачисток: «Роздивився (Льошка – І. С.), навіжено крутячи головою: поруч лежали і сиділи такі ж, як він, – сліпі, безногі, обпечені. Вони безтямно витягували шиї, а ті, в кого були очі, оглядали один одного з таким само шаленим виразом обличчя, як у Льошки» (Rozdobudko, 2021, р. 174). Така модель повсякденності героїв війни викликає дисонанс у читача, адже ті, хто боровся за безхмарне небо, не повинні валятися на купі невдах.

Парадоксальною, хоча й дуже реалістичною, є політика короля («Фаворити»). М. Гретковська, паралельно з образом розбещеного, багатого Понятовського, моделює образ збіднілої країни, якою він править. Трагізм ситуації підсилюється контрастом просторів: спальня короля – країна: «Отримували винагороди з державної каси. Відповідно до тарифів міністерства члена, яким керував лакей. Уряд Понятовського працював ефективно, принаймні в спальні. Поза нею країна була роздроблена, бракувало фінансів і фундаментів (основ)» (Gretkowska, 2020, р. 101). Гостра іронія підкреслює абсурдність та неприпустимість ситуації.

Акцент на сенсорних відчуттях дає можливість авторкам змодельовати вплив простору на свідомість персонажа. І. Роздобудько активно використовує образи-запахи, які відображають трансформації свідомості, пріоритетів, емоційних станів персонажів. Запах супроводжує Анну-Марію протягом усього життя. Наприклад, задушливий запах петуній зникає, коли вона опиняється сам на сам з морем і забуває про всі свої справи та проблеми: «Світанок забирає із собою запах петуній. Замість нього так само гостро пахне морем» (Rozdobudko, 2020, р. 128). Метафоричний образ світанку, який є початком нового дня, символізує нове життя.

Коли помирає Ларик, Анна-Марія втрачає свій короткочасний спокій: «Вона заплющила очі й раптом відчула новий запах, що пробивається крізь аромат кави й дурману петуній. Це був запах мокрого асфальту й вогких сірників – так пахло

сто років тому в дворі її дитинства» (Rozdobudko, 2020, р. 158). Цей запах спровокував у героїні непереборне бажання руху, повернення туди, звідки вона втекла – місто, де пройшло її дитинство. Як бачимо, запах не лише віддзеркалює почуття героїні, а й зумовлює її вчинки, що свідчить про взаємовплив простору й персонажів.

Рідний, знайомий з дитинства запах стає проявом душевного спокою Фаріде: «І виноградний аромат над Селищем змішується з запахом свіжого хліба, степових квітів, інжиру й оливо» (Rozdobudko, 2021, р. 41). А коли трапляється біда і спокій зникає, відповідно і аромат зникає: «Селище скидалося на вичесане дощами й вітрами дерево – похмуре, безбарвне. Кудись зник аромат винограду, інжиру, персиків і степових квітів» (Rozdobudko, 2021, р. 93). Граючи із запахами, авторка сигналізує про зміни, які насуваються в суспільстві.

Повернувшись у Селище після в'язниці, Фаріде не почула «знайомого запаху – того, що колись стояв над Селищем» (Rozdobudko, 2021, р. 223). Новий, запах підкреслює, що Селище змінилося і стало для героїні чужим, як і новий запах, який вона почула. «Нині тут пахне шашликами, соком перестиглих кавунів, що лежать у білих гіпсових урнах, задушливою гнилизною підварених рапанів» (Rozdobudko, 2021, р. 223).

Запахи у прозі М. Гретковської відображають швидше фізіологічні, аніж психологічні зміни організму. До прикладу, надвразливість до запахів у «Польці» є ознакою вагітності героїні, адже демонструє посилену чутливість, що раптово з'явилася. Розглядаючи щойно куплену канапу, Мануела зазначає: «Від неї якийсь запах, хімія. А в універмазі не смерділа» (Gretkowska, 2005, р. 28). Різкі зміни у сприйнятті запахів стають індикатором змін в організмі жінки.

Надчутливість до запахів, що стала результатом вагітності, створює Мануелі незручності: «Ліс смердить грибами. Мене нудить» (Gretkowska, 2005, р. 33).

Розмірковуючи над важливістю можливості відчувати запахи, Мануела доходить висновку, що: «Нюх був першим із чуттів, що утнідилися в мозку стародавньої рептилії, і він найкраще пам'ятає що добре, а що зле» (Gretkowska, 2005, р. 37). Як бачимо, запахи є індикаторами, що демонструють безпечність предметів для організму.

Внутрішній простір. Вагоме місце в повсякденності персонажів романів обох письменниць належить внутрішньому простору. Наприклад, витончене порівняння, створене І. Роздобудько, демонструє, як Ліка, викликаючи почуття в Дениса, змінювала його внутрішній світ: «Вона жила в мені, ніби піщинка в середині мушлі, муляючи мої ніжні, егоїстичні нутрощі...» (Rozdobudko, 2015, р. 144). І коли ця піщинка «викотилася назовні» (Rozdobudko, 2015, р. 144), залишилася лише пустота, яку Денис усіляко намагається заповнити.

Мануела, мріючи про країну, в якій хотіла б жити, не аналізує рівня життя, доходів, соціальних стандартів, її цікавить лише емоційна близькість з цією державою, що відображається в її метафоричному сприйнятті: «Австралія – це величезний червоний кит, котрий співає моїх пісень» (Gretkowska, 2005, р. 171).

Важливою складовою повсякденності персонажів прози як І. Роздобудько так і М. Гретковської є домашні улюбленці, втрата яких ранить героїнь, руйнує їхній внутрішній простір. І. Роздобудько у «Шостих дверях» та М. Гретковська у «Фаворитах» моделюють ситуації безпорадності персонажів, використавши мотив жорстокого поводження з тваринами. Залишившись сам на сам зі своїми проблемами Анна-Марія розраду знаходила у своєму домашньому улюбленцеві, якого отримала в подарунок, щоб не бути такою самотньою і слабкою. Проте, не вберегла його від жорстокої смерті: «Олекса скочив, дико крутячи навсербіч очима, кинувся за нею на кухню, де вирувала в каструлі вода й мирно скрутившись у своїй коробці дрімав ситий Альфонсіо. Він схопив нещасну тварину за хвіст, миттю кинув у окріп...» (Rozdobudko, 2020, р. 56). Напруження, відчуття жаху і безвиході, драматизму додає реалістичне зображення смерті щура: «...забилося в каструлі маленьке, посіріле тільце, як майнув над бурунами окропу довгий рожевий хвостик і безпомічно звисився на край» (Rozdobudko, 2020, р. 56). Реакція героїні підкреслює трагізм ситуації: «Вона більше ніколи так не кричала» (Rozdobudko, 2020, р. 56).

У «Фаворитах» Елізабет, бажаючи помститися суперниці, кидає на поталу вовкам її улюбленця: «На сцену, пищаючи, впала біла кулька. Заглушило її ричання вовків, що розбігалися з тим, що залишилося від пса» (Gretkowska, 2020, р. 193-194).

Як і в І. Роздобудько, спостерігаємо натуралізм зображення смерті тварини: «Його обгрижена голівка покотилася під ложе» (Gretkowska, 2020, р. 194). Вплив ситуації на психіку героїні авторка демонструє реакцією тіла: «Ізабелі потемніло в очах» (Gretkowska, 2020, р. 194).

5. Тілесність

Характерною ознакою сучасної жіночої прози є концентрація авторок на тілесності. Моделюючи реакції тіла персонажів на життєві ситуації, авторки розкривають їхні потреби, страхи, цінності, почуття. Наприклад, Денис («Гудзик»), шукаючи розради чи забуття після зникнення Ліки, зустрічається зі своїми колишніми подружками, після чого стверджує: «... це призвело до нового шоку: я нічого не відчував! Тобто, у фізичному плані все було нормально, техніку не втрачено. Але я з жахом відкрив у собі новий вид імпотенції: все відбувалося автоматично» (Rozdobudko, 2015, р. 55). Реакція тіла Дениса демонструє, що на підсвідомому рівні Ліка для нього була важливою, але усвідомив він це лише коли втратив її.

Особливістю тілесності, змодельованої у «Польці» і «Космітці» М. Гретковською, є увага до особистого, приватного життя, адже обидва тексти характеризуються автобіографічністю. Варто підкреслити, що М. Гретковська, моделюючи реакції тіла, послуговується яскравими художніми засобами. До прикладу, описуючи нічні судоми під час вагітності, авторка зазначає: «Ніч принесла мені кару. Вгризся мені в литку пес» (Gretkowska, 2005, р. 167). Відразу стає зрозуміло, що судома принесла героїні різкий нестерпний біль.

Окрім того, тілесність у текстах М. Гретковської тяжіє до натуралізму: «Я плачу й ригаю, прошу його щоб відійшов, це жахливо, принизливо... Він підтримує мені голову. Нам хлюпає на сандалі, і я всцикаюся» (Gretkowska, 2005, р. 61). Письменниця настільки прямо, не охудожнюючи, описує фізіологічні процеси, які відбуваються з організмом, що це викликає огиду, але, разом з тим, демонструє безпорадність жінки перед реакціями її тіла. Звичайно, натуралістичність надає епатажності текстам М. Гретковської.

Варто зазначити, що моделювання повсякденності як дзеркала емоційного стану персонажа зумовило її фрагментарність. Авторки не вдаються до детальних, розгорнутих описів чи портретів, натомість, приділяють значну увагу деталям, які розкривають внутрішній світ персонажа або здійснюють доленосний вплив на них. І. Роздобудько детально описує куртку Ліки, зосереджуючи особливу увагу на гудзику, який, відірвавшись від куртки, став підказкою для Дениса про причини зникнення дівчини: «Особливо мені запам'яталася джинсова куртка, яку вона розмалювала спеціальними фарбами та пришила гудзики, обшиті тканиною, на яких вона якимось дивним чином вималювала мініатюри із зображенням янголів» (Rozdobudko, 2015, p. 113). Гудзик набуває тут символічного значення.

Льошка, скалічений війною жебрак, виміняв свого воєнного ордена на жіночу сукню, адже для нього не було нічого важливішого за радість коханої: «А таку сукню хіба що у модисток можна пошити – аж очі ріже. Летюча, в'ється довкола струнких ніжок, мов хвиля, окреслює талію, довкола коміра – волани, рукави «ліхтариком», білий вузенький пасок з чистої шкіри» (Rozdobudko, 2021, p. 158). Із надзвичайною детальністю описує І. Роздобудько сукню, відображаючи в такий спосіб всю силу почуттів Олексія, його бажання допомогти коханій, захистити від жорстокої реальності. Хлопець готовий був зробити все, аби не втратити кохану знову.

М. Гретковська відтворюючи атмосферу різдвяних свят, перераховує святкову атрибутику: «Починається різдвяний піст, у вікнах горять свічки, зірочки й гірлянди. Горять удень і вночі» (Gretkowska, 2005, p. 160). І звичайно, не уникає опису почуттів, що викликає у героїні поєднання цієї атрибутики зі шведськими будиночками: «У типових шведських дерев'яних будинках, що мають форму перекинутого човна, ці вогники виглядають останнім зблиском перед тим, як піти на дно нордичної темряви» (Gretkowska, 2005, p. 160).

6. Реальне \$ ірреальне

Ще одним прийомом осмислення повсякденності персонажів прози І. Роздобудько та М. Гретковської є тісне, органічне переплетення реального з ірреальним. Нам імпонує думка Н. Павлюк про те, що «Ірреальність стає частиною життя сучасних жінок, це призводить до того, що їхня свідомість ніби роздвоюється, розчіплюється на частини» (Pavliuk, 2019, p. 48). Виходячи з цього, розуміємо, що присутність іншої реальності в повсякденності персонажів романів обох письменниць є відображенням тенденцій сучасної жіночої прози, а не чимось незвичайним чи фантастичним. Обидва світи, у яких знаходяться персонажі, створюють їхню органічну повсякденність, не ставлячи під сумнів існування один одного. До прикладу, І. Роздобудько у «Шостих Дверях» завжди знаходить логічне, реалістичне пояснення існування віртуальної реальності. Увійшовши у двері, які переносять її в інший світ, Анна-Марія перетворюється на собаку, проте, прийшовши до тям, героїня розуміє, що просто втратила свідомість і «Вона згадала чому раптом знепритомніла: дзвінок від Ади! І ця звістка про Ларіона...» (Rozdobudko, 2020, p. 153). Як бачимо, всі події в житті героїні взаємопов'язані, а ірреальний світ – це лише реакція підсвідомості на стрес.

У «Космітці» М. Гретковська, подаючи коментар лікарки щодо скарг Мануели на видіння, обґрунтовує нормальність ситуації: «-Якщо це не перешкоджає в житті, як Ви говорите? «межа нормальності» і Ви відрізняєте і атаки, і дивні явища від реальності... Я б тим так сильно не переймалася» (Gretkowska, 2016, p.16).

Цікавим, на нашу думку, є твердження Н. Павлюк: «У романах сучасних українських письменниць роздвоєність свідомості героїнь та бажання жити паралельним життям свідчать не тільки про загубленість, але й про їхнє прагнення до свободи як форми автентичного існування особистості, збереження власної екзистенції у протистоянні абсурдному світові» (Pavliuk, 2019, p. 47). Тож, ірреальний світ, який існує у свідомостях персонажів прози І. Роздобудько та М. Гретковської, є демонстрацією прагнення жінок до екзистенційної свободи, яка повністю корелює з притаманним постмодернізму бунтом проти всіх рамок і кордонів.

7. Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку

Отже, у результаті дослідження ми помітили, що як І. Роздобудько, так і М. Гретковська використовують широкий спектр прийомів і засобів осмислення художньої повсякденності. Серед них гра з часом (конструювання власних відліків часу персонажами; «розтягування» чи «зупинки» часу); лаконізм у моделюванні простору; акцент на деталях; зосередження уваги на сенсорних відчуттях; органічне переплетення реального з ірреальним; концентрація на тілесності; тяжіння до натуралістичності зображення; посилена увага до приватного життя персонажа; автобіографічність, а отже і суб'єктивність; фрагментарне моделювання образів і ситуацій; жорстоке поводження з тваринами; моделювання провокативних ситуацій і образів з метою заохочення читача до роздумів, пошуку істини. У творах на історичну тематику письменниці відтворюють глобальні проблеми країни чи епохи через моделювання повсякденності однієї людини.

Результати дослідження можна використати у подальших як практичних, так і теоретичних дослідженнях повсякденності.

Література:

1. Башкірова О. М. Фемінне прочитання історії в сучасній українській романістиці: деміфологізація і поетика повсякденного. *Scienceand Education a New Dimension. Philology*, VI (48), 2018 С.15-19 URL: <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174send-ph2018-161vi48-03.pdf> (дата звернення: 31.01.2022).
2. Гретковська М. Полька. Київ : Нора-Друк, 2005. 309 с.
3. Павлюк Н. Л. Жанрова специфіка творів з архетипною моделлю (на матеріалі романів І. Роздобудько, М. Гримич та Н. Шевченко). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019 № 38 том 1. С. 46-49.
4. Роздобудько І. Гудзик. Київ: Нора-Друк, 2011. 223 с.
5. Роздобудько І. Фаріде. Роман-апокриф. Київ : Нора-Друк, 2021. 232 с.
6. Роздобудько І. Шості двері. Київ : Нора-Друк, 2020. 192 с.
7. Darska B. Twarze i maski Manueli Gretkowskiej URL: <https://tworczość.com.pl/arttykul/twarze-i-maski-manueli-gretkowskiej/> (дата звернення: 05.03.2021).
8. Gretkowska M. Kosmitka. Warszawa : Świat książki, 2016. 222 s.
9. Gretkowska M. Faworyty. Kraków : Znak, 2020. 316 s.

References:

1. Bashkyrova, O. M. (2018). Feminne prochyttannia istorii v suchasnyy ukrainskii romanistytsi: demifolohizatsiia i poetyka povsiakdennoho [Feminine reading of history in modern Ukrainian novels: demythologization and poetics of everyday life]. *Scienceand Education a New Dimension. Philology*, VI (48). Retrieved from <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174send-ph2018-161vi48-03.pdf>. [in Ukrainian]
2. Gretkovska, M. (2005). Polka [Polka]. Kyiv: Nora-Druk. [in Ukrainian]
3. Pavliuk, N. L. (2019). Zhanrova spetsyfika tvoriv z arkhetypnoiu modelliu (na materialy romaniv I. Rozdobudko, M. Hrymych ta N. Shevchenko). [Genre specifics of works with an archetypal model (based on the novels by I. Rozdobudko, M. Hrymych and N. Shevchenko).] *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Filolohiia. № 38 tom 1, 46-49. [in Ukrainian]
4. Rozdobudko, I. (2015). Gudzyk [Button]. Kyiv: Nora-Druk. [in Ukrainian]
5. Rozdobudko, I. (2021.). Faride. Roman-apokryf [Faride. Apocryphal novel]. Kyiv: Nora-Druk. [in Ukrainian]
6. Rozdobudko, I. (2020). Shosti dveri [Sixth door]. Kyiv: Nora-Druk. [in Ukrainian]
7. Darska B. (2021) Twarze i maski Manueli Gretkowskiej. Retrieved from <https://tworczość.com.pl/arttykul/twarze-i-maski-manueli-gretkowskiej/>. [in Polish]
8. Gretkowska, M. (2016). Kosmitka [Cosmetic]. Warszawa. Znak. [in Polish]
9. Gretkowska, M. (2020). Faworyty [Favorites]. Kraków. Świat książki. [in Polish]